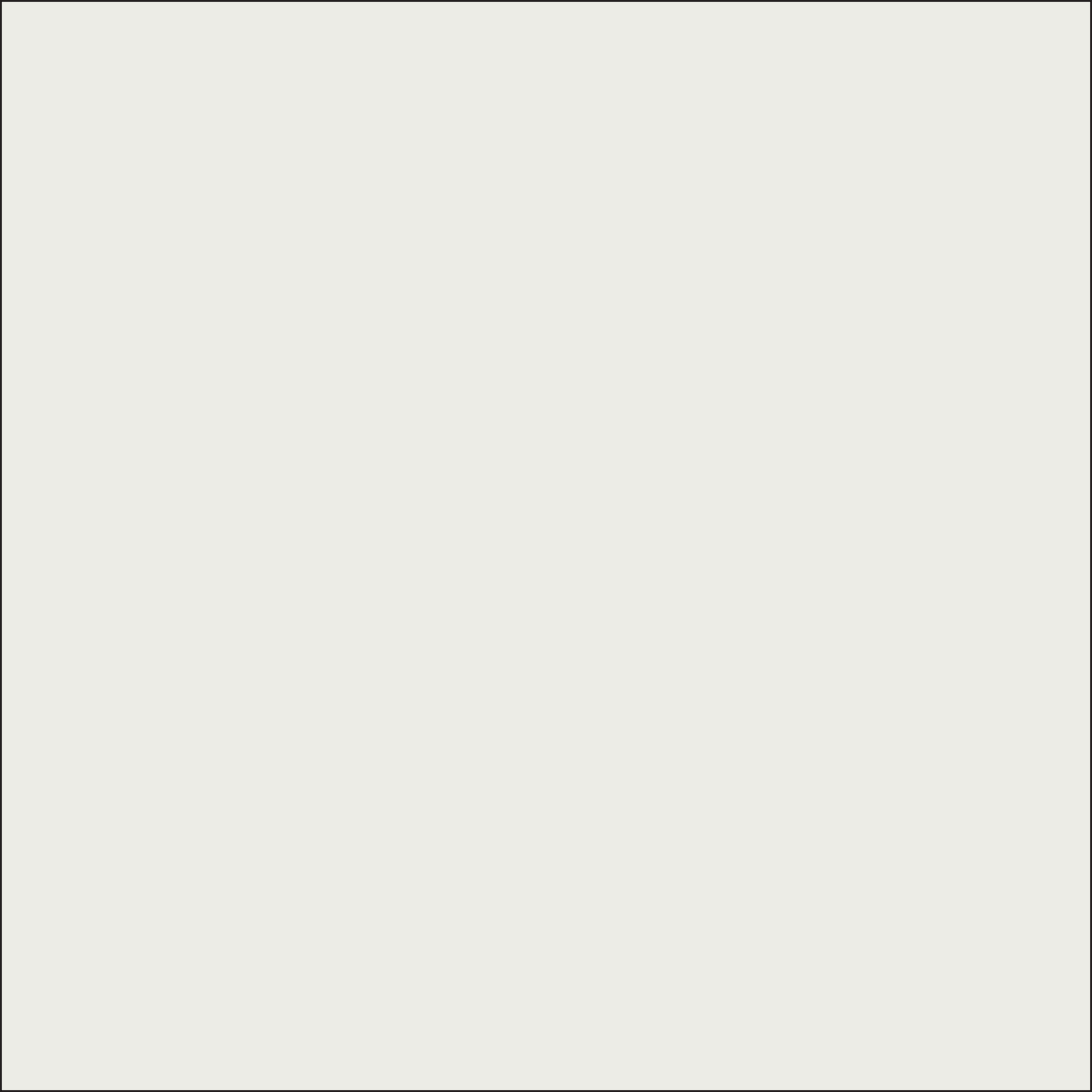

STUDIJA SLUČAJA:
POZICIJA ROMA U
ZEMLJAMA EVROPSKE UNIJE
ROMI U SLOVENIJI

STUDIJA SLUČAJA:
POZICIJA ROMA U ZEMLJAMA EVROPSKE UNIJE

Romi u Sloveniji

AUTORKA: KSENIJA MIĆOVIĆ

 CIN Centar za
istraživačko
novinarstvo
Crne Gore

CENTER FOR ROMA INITIATIVES
RIIIC

RE zajednica:
zdravstvo, obrazovanje,
zapošljavanje i socijalna prava

Ova studija slučaja je dio projekta „RE zajednica:
zdravstvo, obrazovanje, zapošljavanje i socijalna prava”
koji finansira Evropska unija, a kofinansira Ministarstvo javne uprave,
digitalnog društva i medija. Iznijeta mišljenja se ni na koji način ne mogu
smatrati zvaničnim stavom Evropske unije ili Ministarstva.

**STUDIJA SLUČAJA:
POZICIJA ROMA
U ZEMLJAMA
EVROPSKE UNIJE**

Romi u Sloveniji

**Starosjedioci
dobro integrirani
u društvo,
'došljaci' slabije**

Istorija Roma u Sloveniji

Prvi podaci o Romima na Balkanskom poluostrvu ukazuju na njihovo prisustvo u Dubrovniku u 14. vijeku. Ovo je podatak iz dubrovačkog arhivskog dokumenta iz 1423. godine, u kome se Romi pominju kao sluge, trubači i falsifikatori. Eparhijska dvorska hronika iz Zagreba 1387. pominje „Ciganina“ iz Ljubljane, što je veoma važan podatak, jer otkriva prisustvo Roma u Sloveniji još od ranije.

Od 17. vijeka pa nadalje, spominjanja Roma u Sloveniji su specifičnija. Mnogi zapisi sačuvani su u sudskim dokumentima, naredbama i cirkularima kojima su regulisana njihova pitanja. Ovaj vijek je u istoriji indijskih nomada u Evropi poznat kao vrijeme najgoreg progona. Romi imigranti pripadaju grupi netradicionalno naseljenih Roma, odnosno grupi manjina iz republika bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ). Neki ih nazivaju novonastalim manjinama koje su se u novije vreme naselile na slovenačkoj teritoriji, uglavnom zbog ekonomske ili socijalne situacije.

Naseljavanje Roma na slovenačku teritoriju odvijalo se uglavnom iz tri pravca: iz Hrvatske (današnji dolenski Romi), Mađarske (prekmurski Romi), te iz njemačkih zemalja (gorenjski Romi ili Sinti).

Kroz posljednjih par godina grupe Roma iz republika bivše Jugoslavije sve više počinju da se naseljavaju na teritoriji Republike Slovenije – iz ekonomskih, političkih i vojnih razloga.

Na prvom kongresu Roma, u ljeto 1971. godine u Londonu, usvojen je naziv Romi kao zvanični naziv za sve pripadnike ovog naroda. Riječ „Ciganin“ ima negativnu konotaciju.

Romi koji su do Prvog svjetskog rata živjeli u Sloveniji nijesu došli odjednom i samo sa jedne destinacije. Najveći priliv Roma bio je sa sjeveroistoka (granična područja) a drugi, jači talas – došao je sa jugoistoka. Bili su pravi nomadi i obilazili su i naše krajeve. Prema mjestima u kojima su se naselili dijele se na dolenske, prekmurske, mariborske i gorenjske Rome. Osim po zajedničkom porijeklu, Indiji, ove četiri grupe Roma razlikuju se gotovo po svemu što inače karakteriše određenu nacionalnost.

Dolenjski Romi

Druge grupe ih zovu i hrvatski Romi, jer je njihov pravac dolaska bila današnja Hrvatska ili Bosna i Hercegovina. Naseljavaju mjesta u Beloj Krajini, kočevskom kraju, dolini Krke i drugim mjestima Dolenjske, posebno u okolini Novog Mesta. Oni se zapravo dijele na autohtonu grupu (Grosuplje i Kočevlje) i neautohtonu grupu.

Od početka naseljavanja romskog stanovništva postoje samo šturi podaci. Najvažniji je njihov jezik, jer je samo na osnovu jezika moguće proučiti njihovo

prethodno mjesto stanovanja i plemensku zajednicu iz koje su se u prošlosti odvojili i otišli na zapad.

Hrvatski Romi nijesu detaljno proučavani ni lingvistički ni etnološki.

Jedna od zanimljivosti kod dolenjskih Roma je da su po zanimanju uglavnom kovači i konjanici.

Crkvena vjenčanja kod dolenjskih Roma vrlo su rijetka. Potiču iz četiri porodice, a karakterišu ih prezimena: Jurkovič, Brajdič, Kovačević i Hudorovac.

Prekmurski Romi

Prvo pojavljivanje Roma u Prekmurju ključna je veza sa naseljavanjem Roma u Mađarskoj. Povoljno tlo za nove naseljenike pokazuje nesredene prilike između plemića i seljaka. Naročito u 18. vijeku, feudalci su pokušavali da koriste Rome kao jeftinu radnu snagu pri čemu su preferirali one koji su bili kovači. Govore drugačijim dijalektom koji je dolenskim i mariborskim Romima generalno nerazumljiv. Oni su autohtoni i mješovitih vjeroispovijesti.

Za razliku od Dolenjaca, koji su tradicionalno kovači ili konjanici, Prekmurski Romi su svirači, ratari i konjanici.

Mariborski Romi

Dolaze sa Kosova i iz Makedonije, a po vjerskom uvjerenju su muslimani. U Sloveniju su se naselili krajem 60-ih godina prošlog vijeka. Najprije su zauzeli nenaseljene stanove u centru Maribora i Velenja. Prema nezvaničnim podacima ova dva grada se smatraju naseljima s najvećim brojem Roma. Uprkos velikom broju i početnom padu opšteg društvenog aspekta tokom decenija, mariborski Romi, slično gorenjskim Sintima, gotovo su se u potpunosti integrisali u većinsko stanovništvo. Razlog je taj što dolaskom u Maribor i Velenje nijesu imali priliku da se zajedno nastane i tako stvore „geto“, odnosno zatvoreno naselje, za razliku od dolenskih i prekmurskih Roma.

Mariborski Romi su uglavnom trgovci svih oblika i oblasti i veoma su fleksibilni i konkurentni.

Gorenjski Romi – Sinti

Romi Sinti ili Gorenjci žive u pojasu od Celja, preko Kranja, Radovljice pa sve do Jesenica.

Potpuno su integrisani i ne žive u zatvorenim zajednicama, tako da ih teško mogu razlikovati od većinskog stanovništva. Potiču sa teritorija bivše Habzburške monarhije i područja centralne Njemačke.

Neka od njihovih najčešćih prezimena su: Horn, Rajhard, Seger i Majer.

Razlike između pojedinih grupa Roma

Šira javnost često postavlja pitanje zašto postoje tolike razlike između položaja, odnosa i ponašanja Roma u različitim krajevima Slovenije, na primjer u Prekmurju i Dolenskom.

Branko Novak objašnjava da je glavni razlog to što su Romi u Prekmurju uglavnom postali vlasnici zemlje i imanja, a takvi problemi su počeli da se rješavaju već 60-ih i 70-ih godina prošlog vijeka.

Tako su u Prekmurju većina Roma vlasnici zemljišta, dok u Dolenskom Romi nijesu vlasnici zemlje na kojoj žive. On dodaje da mnogo zavisi i od lokalne politike i spremnosti lokalnog stanovništva za ovakva kretanja. Država je u Prekmurju obavljala svoju funkciju, a bitna je dosljednost u sprovođenju ovakvih mjera. Ne treba zanemariti ni istorijsku činjenicu da su stanovnici duž rijeke Mure navikli na smjenu različitih vlasti, nakon čega je obično uslijedila migracija ljudi. Iz tog razloga se lakše razvijao suživot između stanovnika u multietničkoj sredini (Slovenci, Mađari, Hrvati i ljudi iz ostalih republika bivše Jugoslavije, Jevreji, Njemci, Romi, a onedavno i Englezi u Goričkom itd.).

U Dolenskom je Romima teže zato što vlasnici ne žele da im prodaju zemljište. Ovdje, između ostalog, postoji i veliki broj oružja koje Romi odobravaju, jer se smatra svojevrsnim statusnim simbolom. U Prekmurju, gdje su Romi više asimilirani i integrisani u većinsko stanovništvo, gotovo da nema oružja, naročito posljednjih godina.

Glavni razlozi ovakvih razlika među romskim grupama su upravo (ne)vlasništvo nad zemljom, interes lokalne politike i funkcija države. U odnosu većinskog stanovništva mogu se tražiti i drugi razlozi kao što je prihvatanje drugih, viši prag tolerancije i tolerancija prema sugrađanima.

Zakoni i dokumenti koji uređuju status Roma u Sloveniji

- Ustav Republike Slovenije (1991);
- Zakon o romskoj zajednici (2007);
- Ostalo slovenačko zakonodavstvo;
- Nacionalni program mjera za Rome Vlade Republike Slovenije (2010);
- Specijalni izvještaj o uslovima života Roma na području jugoistočne Slovenije (2012);
- Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (1994);
- Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina (1998);
- Evropska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima (2000);
- Međunarodna konvencija o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije (1965);
- Evropska konvencija o sprečavanju torture i nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kazne (1994);
- Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (1966);
- Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966).

Godine 2007. usvojen je Zakon o romskoj zajednici, koji uređuje položaj i definiše oblasti posebnih prava romske zajednice u Republici Sloveniji, nadležnost državnih organa i organa samoupravnih mjesnih zajednica za njihovo ostvarivanje, kao i učešće predstavnika romske zajednice u ostvarivanju njihovih prava i obaveza utvrđenih zakonom. Mnoge međunarodne organizacije ukazuju na neprihvatljivo stanje u oblasti diskriminacije i (ne)ostvarivanja ljudskih prava različitih etničkih grupa. U tome vodeću ulogu ima Savjet Evrope, koji u okviru svojih prioriternih zadataka u ovoj oblasti stavlja poseban akcenat na obrazovanje o ljudskim pravima u školskom sistemu. Praktičnim materijalima i priručnicima pomaže u boljem razumijevanju i obrazovanju ravnopravnosti o ljudskim pravima i obavezama, a istovremeno ukazuje na nedopustivost diskriminacije na osnovu etničke,

rasne, vjerske, jezičke, polne i starosne pripadnosti.

Zajedno sa različitim akterima, uz pomoć različitih kampanja, skreće pažnju na probleme zanemarivanja manjina, mržnje prema strancima, netolerancije, diskriminacije i negativnih stavova prema Romima, Jevrejima i imigrantima, te pokušava da pronađe različita rješenja za njih.

Pritisci države

Progon Roma je dostigao vrhunac tokom direktne i indirektno okupacije Pomurja od strane Njemaca tokom Drugog svjetskog rata. Pored navedenog, propisi i zakoni su često bili prilično štetni.

Ipak, poznati su slučajevi kada su plemićke porodice poklanjale zemljište pojedinim romskim porodicama u trajno vlasništvo, kao nagradu za dobro obavljen posao. Prekmurci su Romima prodavali zemlju. Ovo zemljište je uglavnom bilo lošijeg kvaliteta, a u nekim slučajevima nasljednici nijesu mogli da se dogovore i rasprodali su dijelove zemlje. Na taj način su počele da nastaju manje „kolonije“ Roma koje su ipak ispunjavale osnovne uslove za postojanje. Kroz industrijalizaciju je došlo do povećanja zaposlenosti, ali ne svih. Romska populacija je proporcionalno uključena u zapošljavanje uglavnom zbog prošlosti, stereotipa i obrazovne strukture Roma.

Izopštenost Roma

U 19. vijeku ljudi su počeli da budu svjesni razlika, ne samo vjerskih već i nacionalnih. Procentualni sastav prekmurskog sela varirao je od sela do sela. Činjenica je da u ovim selima nijesu živjeli samo Slovenci, već i Njemci, Mađari, Jevreji i Romi.

U prvoj polovini 19. vijeka živjeli su zajedno u siromaštvu. Neki dokumenti iz tog vremena čak ukazuju da je bilo dosta mješovitih brakova i da su Slovenci kumovali romskoj djeci i obratno, uprkos činjenici da su Romi rano isključeni ili izopšteni iz katoličke crkve.

Isključenost i posljedična nemogućnost da se posveti

sopstvenoj inteligenciji zaustavila je razvoj romske zajednice na nekoliko vjekova. To se odražava i danas.

Zanat kao glavni adut

Prema procjenama savremenika romsko znanje iz oblasti kovaštva je u pojedinim periodima bilo i razvijeno kod stalno naseljenog stanovništva.

Razlog nerazvijenog zanatstva je što su u zapadni i centralni dio Evrope došli u pogrešno vrijeme, jer su gradovi već imali razvijen sistem zanatstva u kojem je sve bilo unaprijed određeno. Dakle, Romi nisu imali drugu opciju osim da rade kao putujući kovači

i da svoje znanje prodaju u posebnim prilikama, na primjer tokom rata. Zanat generalno je njihov najveći talenat.

Romi kao nacionalna manjina

Romi su bili i ostali uglavnom neintegrisani, umjesto da postanu nosioci ideje slobodne Evrope. Oni spadaju u kategoriju ljudi koji su (uglavnom) građani po rođenju, ali se za njih koristi strukturno nasilje, po kojem se oni fiktivno nazivaju strancima.

Dakle, uprkos činjenici da Romi imaju formalno državljanstvo u raznim evropskim zemljama, pošto su tamo uglavnom tradicionalno nastanjeni, oni i dalje

pripadaju „evropskom aparthejdu“ jer im se zbog etničke pripadnosti često oduzimaju građanska prava.

Stambeno pitanje Roma

U Sloveniji najveći broj Roma se nalazi u Prekmurju, na Dolenjskem, u Beloj Krajini i Posavju. U spomenutim romskim naseljima se infrastruktura uređuje iz državnog budžeta. Za kuće pojedinaca brinu Romi sami.

U nekim primjerima, može se dobiti subvencija za uređenje kuća u romskim naseljima. Poseban način života romskih porodica, dovodio je nekad do neprijateljskih odnosa sa lokalnim stanovništvom, a posebna netrpeljivost se osjećala prema onim Romima koji su došli nešto kasnije i koji su bili manje integrisani.

Romi su se naseljavali obično izolovano, van naseobina lokalnog stanovništva ili na rubovima. Današnja romska naselja su izložena čestim promjenama i samim tim njihov životni prostor nikada nije formiran do kraja i neprestano se mijenja.

Kuće Roma u Sloveniji su uglavnom zidane i građene prema građevinskom planu. Stari djelovi naselja ima skromnije djelove, kuće su drvene, a zidovi uredno omalterisani i okrečeni.

Zbog položaja, izgleda, građevinske strukture, svojinske i komunalne uređenosti, Romi imaju niz problema u svojim naseljima. Stambeni problemi su polazište nekih drugih problema, posebno u postizanju odgovarajućeg nivoa obrazovanja, stručnih kvalifikacija, dodatnih obrazovnih mogućnosti i zdravstvenih i socijalnih usluga. Ukratko, u omogućavanju pristupa integraciji u slovenačko društvo u različitim oblastima. Neadekvatni uslovi života često su krivi za kasnije neuspjehe. Bezbjednosna pitanja su tako uključena u druge nijanse življenja u romskim naseljima.

Državni organi su pravno i komunalno uređenje romskih naselja prepustili opštinama. Vrijeme je pokazalo da neke opštine nijesu efikasne kao nosioci mjera zakonskog i komunalnog uređenja romskih naselja. Svaki projekat legalizacije pojedinačnog naselja

zahtijeva zajedničku saradnju mnogih subjekata – od ministarstava, državnih resora, lokalnih vlasti do vlasnika zemljišta, a ti subjekti međusobno koordiniraju slabo, nedovoljno istrajno i neefikasno.

Ključni problemi

Kada govorimo o problemima vezanim za Rome ne smijemo zaboraviti verbalno nasilje koje Romi često doživljavaju. Romi su takođe često „krivi“ za zločine koji im se pripisuju, a da ih nijesu stvarno počinili.

Zbog čestog neprijavlivanja žrtava, postoji veliko sivo polje zvanično „nepoznatog i nepostojećeg“ kriminala. Postojanje sivog polja zapravo može pojačati negativne stereotipe o Romima kod ostatka stanovništva, što smanjuje mogućnosti dijaloga i povećava mogućnost sukoba.

Romi su vrlo brzo podvrgnuti generalizovanim negativnim sudovima zbog čega je izuzetno važno usmjeravanje pažnje na naizgled „nevažne“ probleme, čije je rješavanje zapravo veoma važno u dugoročnom smislu. Nerješavanje ili čak nepoznavanje ovih problema od strane pogođenog stanovništva onemogućava lokalno stanovništvo da razumije i lakše usvoji različite mjere koje vode ka regulisanju stambenog pitanja kao jednog od najvažnijih polaznih uslova za društvenu integraciju.

Dosta je i neregularnih postupaka od strane policijskih službenika koji rade s Romima, kao i nerazumijevanja i nepostojanja saradnje u postupcima od strane Roma. Branko Novak u intervjuu kaže da glavni razlog loših iskustava Roma s policijom datira još iz vremena milicije, kada su Romi bili učestalo maltretirani. Rome karakteriše usmena tradicija. Na taj način se čuvaju njihove vrijednosti, jer nemaju mnogo zapisa. Zbog toga oni nešto što im se dogodilo prije 40 godina često doživljavaju kao da se dogodilo juče, što umnogome utiče na njihovu reakciju i odnos prema policiji.

Rješenja ovih problema ogledaju se u saradnji, otvorenoj komunikaciji bez predrasuda, te uvažavaju-

ćem i dostojanstvenom odnosu prema Romima.

Romska kultura

Romi danas održavaju svoju kulturnu posebnost kroz aktivna učešća u raznim romskim društvima i organizacijama širom Slovenije, pa i kao kulturni animatori. Pohadaju i razna predavanja o romskoj kulturi, učestvuju u izdavanju romskih novina i njeguju romski jezik koji svakodnevno koriste.

Glavni simbol romske zastave je točak, koji predstavlja vječno putovanje Roma. Zastava i romski jezik usvojeni su 1971. godine, na Svjetskom kongresu Roma. Neizostavan element romske kulture je i romski ples. Muzika i ples ne poznaju granice samim tim što to nikada nijesu samo ples i muzika, već neverbalni i verbalni prikazi emocija.

Brojnost populacije i životni vijek

Prema podacima Instituta Republike Slovenije za socijalno staranje, u ovoj državi živi više od 12 hiljada Roma. Najviše ih je na području Maribora i Murske Sobota, a odmah zatim slijede Novo Mesto, Črnomelj i Kočevje. Nadležnim institucijama po zakonu nije dozvoljeno da vode posebnu evidenciju o broju Roma ili, kako se to zvanično naziva, o broju lica po nacionalnoj pripadnosti.

Više analiza pokazalo je da je pozicija Roma u Sloveniji među najboljim u Evropi. No, i pored napora organa Republike Slovenije, Romi i dalje najveći problem imaju oko rješavanja prostornog planiranja i zapošljavanja. U oblasti prostornog planiranja često se navode problemi oko romskih naselja, a rješavanje obično zavisi od političkih namjera gradonačelnika i lokalnih vlasti. Kada je riječ o zapošljavanju, navodi se da diskriminacija i dalje postoji.

Zbog načina života i uslova u kojima žive, Romi umiru ranije od većine drugog stanovništva. To je pokazala studija Nacionalnog Instituta za zaštitu zdravlja (NIJZ), čije je objavljivanje izazvalo minimalnu reakciju javnosti.

Obrazovni sistem

Romska djeca u Sloveniji uključena su u obrazovni sistem od najranijeg uzrasta, a najviše ih je po vrtićima u Dolenjskom, Posavju, Prekmurju i Beloj Krajini.

Predškolska djeca iz ove populacije su uključena u slovenačke vrtiće na nekoliko načina. Veliki broj je integrisan u redovne grupe sa ostalom djecom. Međutim, ima i vrtića, kao i škola u kojima su uglavnom samo romska djeca, posebno ako se te institucije nalaze blizu naselja u kojima žive dominantno Romi. U slučaju da žive dalje, često se organizuje prevoz tako da djecu predškolskog uzrasta prati vaspitač/ica, a u nekim slučajevima i dijete iz višeg razreda.

Većina romske djece uključena je u dnevne ili poludnevne programe gdje su im, pored obrazovanja, dostupne i druge usluge. To uključuje topli obrok, odmor, školski pribor i posebnu njegu, kao i kraće programe koji traju od četiri do šest sati dnevno. Svrha dopune nastavnog plana i programa vrtića je da pomogne stručnim radnicima u stvaranju uslova za

ostvarivanje prava romske djece na jednake mogućnosti.

Neka od ključnih pitanja odnose se na to kako uspostaviti najbolje metode da se romskoj deci omogući da se uključe u obrazovne programe i kako realizovati oblike obrazovanja koji promovišu njihovu socijalizaciju. Propisi u oblasti obrazovanja i obuke uzimaju u obzir specifične potrebe romske djece u različitim organizacionim oblicima. Za romske učenike u prva četiri razreda osnovne škole posebno je važno da imaju adekvatnu podršku i pomoć kada je to potrebno, na primjer pomoćnika u nastavi.

Osnovni problem je nedostatak kvalifikovanog nastavnog kadra koji dobro vlada romskim jezikom i što je veliki broj romske dece i dalje isključen iz redovnih oblika obrazovanja. Zakonska regulativa u ovoj oblasti trebalo bi da se unaprijedi.

Od 2004. godine počele su velike promjene vezane za obrazovanje Roma, na čemu su radili stručnjaci Ministarstva prosvjete i sporta, Republičkog zavoda za školstvo i udruženja Roma. Prema podacima

Ministarstva prosvjete i sporta sve to je doprinijelo poboljšanju u obrazovnoj strukturi romske zajednice.

Međutim izazovi su i dalje veliki. Značajna prepreka prilikom obrazovanja romske djece je što većina potiče iz porodica u kojima su roditelji u najvećem broju slabo obrazovani, mnogi nijesu završili ni osnovnu školu, pa ne mogu biti podrška prilikom učenja. Prema jednom od istraživanja, svega 10 odsto majki djece romske populacije je završilo osnovnu školu u potpunosti. Najveći dio roditelja radi niskokvalifikovane poslove, a čak 68 odsto majki je nezaposleno.

Zbog svega toga romska djeca pri upisu u osnovnu školu imaju obično mnogo niža predznanja, pa je uspješna integracija u obrazovni sistem otežana.

Prepreke u obrazovanju

Veliki dio učenika romske nacionalnosti jedva da zna slovenački jezik do polaska u školu. Zato imaju teškoće u komunikaciji, teže prate nastavu i manje su motivisani da je redovno pohađaju. Djeca često ne mogu da prate lekcije koje su osmišljene po redovnom programu.

Činjenica da i danas oko 80 odsto romske djece pohađa prilagođeni program obaveznog školovanja ukazuje na diskriminaciju. Romska djeca imaju mnogo problema i zato što ne razumiju jezik. Na primjer, Branko Novak u intervju objašnjava da je romski jezik „siromašan“ u pojedinim izrazima i disciplinama, te da su jedan od glavnih razloga zašto romska djeca ne završavaju osnovnu školu predmeti poput matematike i fizike. Za navedene predmete pojedincu su potrebna ne samo znanja i logičko rasuđivanje, već i lingvistička znanja. Pored jezičkih problema, jedan od glavnih razloga za nezavršenu školu je i brak.

Porodica je najveća vrijednost za Rome. I dalje se dešava da djevojčice udaju sa 15 godina. Zanimljivo je da u Prekmurju Romi zasnivaju brak kasnije, slično kao i većinsko stanovništvo, što ukazuje na veću integraciju. Za Dolenjsku su posebno karakteristični maloljetnički brakovi. Problemi s integracijom Roma

posebno su vidljivi kada Romi žele da se asimiluju, civilizuju i isele iz romske sredine.

Zaposlenost Roma

Visoka stopa nezaposlenosti romske populacije stvara brojne probleme ovoj zajednici da se integriše. To je glavni razlog za većinu problema s kojima se suočavaju u svakodnevnom životu. Činjenica je da rad i zapošljavanje nijesu važni samo radi zaradivanja za život, već su i faktori društvenog uključivanja u društvo i ličnog rasta. Visok nivo nezaposlenosti Roma rezultira visokim nivom siromaštva koje se na kraju iz relativnog pretvara u apsolutno.

Popis stanovništva iz 2002. godine zabilježio je veliki procenat nezaposlenih Roma, znatno veći od prosjeka u Sloveniji. Podaci pokazuju da je čak 85 odsto Roma bilo nezaposleno, dok je samo 15 odsto pripadnika romske zajednice imalo redovno zapošljenje. Precizniji broj nezaposlenih Roma vidi se iz evidencije Zavoda za zapošljavanje, jer je prijava Zavodu za zapošljavanje uslov za dobijanje novčane socijalne pomoći.

Problem zapošljavanja Roma snažno je povezan sa niskim stepenom obrazovanja i nedostatkom stručnih kvalifikacija. Činjenica je da neadekvatan obrazovni sistem utiče na nizak nivo obrazovanja, a samim tim i na visok procenat nezaposlenih Roma. Upravo zbog isključenosti iz obrazovnog sistema većina Roma završava na dnu društva i u siromaštvu. Neadekvatno obrazovanje otežava im ulazak na tržište rada i dobijanje odgovarajućeg posla koji bi im mogao pomoći da poboljšaju svoju ekonomsku i socijalnu situaciju.

Zapošljavanje pripadnika romske zajednice otežavaju i predrasude koje su ukorjenjene u slovenačkom društvu. Kao rezultat toga, Romi su žrtve diskriminacije pri zapošljavanju jer u većini slučajeva obavljaju fizički zahtjevne i slabo plaćene poslove. U slučaju otpuštanja, među prvima ostaju bez posla. Veliki broj nezaposlenih Roma i romskih porodica zavisi od socijalne pomoći, dječijeg dodatka i drugih socijalnih

davanja. Ovi socijalni transferi predstavljaju glavni izvor prihoda većine i samim tim otežavaju njihovu bržu integraciju.

Najveći problem sa socijalnim beneficijama je taj što Romima nude životni standard sličan onome koji bi sebi mogli da priušte da su zaposleni. Pored državne pomoći, neorganizovani poslovi, kao što su sakupljanje i prodaja ljekovitog bilja, šumskih plodova i otpadnih sirovina, predstavljaju pouzdan izvor prihoda. Takođe, za rad u inostranstvu odlučuje se određeni broj Roma.

Zdravstveno stanje i socijalna zaštita

Romi koriste uglavnom usluge javne zdravstvene zaštite. Jedan dio zajednice, zbog posebnosti romske kulture i tradicije, nekad izbegava liječenje u redovnim zdravstvenim institucijama, jer su privrženi drevnim običajima prirodnog i magijskog liječenja. Njihovo zdravlje zavisi i od uslova stanovanja, higijenskih uslova, zaposlenja, vrste ishrane, životnih navika i tako dalje.

Zdravstvene ustanove i obrazovne ustanove nastoje da realizuju programe koji podižu svijest o zdravom načinu života kod romske populacije. Jedino realno rješenje podrazumijeva jačanje i zaštitu zdravlja romske populacije sa posebnim akcentom na ugrožene grupe u okviru romske zajednice – žene i djecu.

Socijalna zaštita je široko zasnovano pravo koje obuhvata prevenciju i rješavanje socijalnih problema za pojedince, porodice i grupe stanovništva. Osnovni zadatak države i lokalnih zajednica je da obezbijede uslove u kojima će pojedinac ili porodica imati kvalitetan život i koji zadovoljava standarde ljudskog dostojanstva. Kada pojedinci ili porodice iz različitih razloga ne mogu sebi da obezbijede socijalnu sigurnost i dobrobit imaju pravo na određena prava iz socijalnog osiguranja.

U slovenačkom sistemu pravo na socijalnu sigurnost ostvaruje se kroz sistem socijalne pomoći. U skladu s Ustavom i na osnovu prava na socijalnu sigurnost, država je dužna da ugroženom pojedincu pruži odgovarajuću socijalnu pomoć. Pored usvojene zakonske regulative, sistem socijalne pomoći u praksi funkcioniše nešto drugačije. Pojedinci i porodica moraju prvo da iscrpe sve mogućnosti da svojim snagama obezbijede opstanak da bi stekli pravo na socijalnu pomoć.

Razlikujemo dva oblika socijalne pomoći. Prvi oblik je opšta ili univerzalna socijalna pomoć koja ima za cilj da obezbijedi sredstva za preživljavanje svakom pojedincu koji se nađe ispod granice siromaštva. Druga, kategorijska socijalna pomoć, namijenjena je pojedinim grupama osoba koje su bez dovoljnih sredstava za život. Uglavnom se radi o nezaposlenima, penzionerima i udovicama. Socijalna pomoć se može pružiti i u vanrednim slučajevima, kada se desi vanredni događaj, kao što je požar, poplava i slično.

Pravo na vanrednu pomoć imaju i osobe koja ne ispunjavaju uslove za opštu socijalnu pomoć. U većini slučajeva socijalna pomoć se pruža u novčanoj formi. U ovom slučaju korisnik/ca može sam/a da bira kako će trošiti socijalnu pomoć. Drugi oblik je fizički oblik koji obezbjeđuje hranu ili odjeću. Treći oblik se pruža kao usluga, koja može biti u vidu fizičke usluge ili pomoći u kući.

Visina minimalnog prihoda utvrđuje se za pojedinca ili prvo punoljetno lice u iznosu od minimalnog prihoda. To je na kraju 2018. godine iznosilo 392,75 eura za prvu odraslu osobu ili samca. Za svaku dodatnu odraslu osobu u porodici visina minimalnog prihoda iznosi 57 odsto od osnovnog iznosa minimalnog prihoda, s obzirom na to da su troškovi dvoje odraslih nešto manji nego da svako živi u svom domaćinstvu. Ako je svako sljedeće lice zaposleno, povećava se procenat osnovnog iznosa minimalnog dohotka.

djecom, što ima negativne posljedice po pojedince, porodice i društvo u cjelini.

Rani brak, po pravilu, neminovno prati napuštanje škole i rana trudnoća, što je opasno i za buduću majku i za njeno dijete. Prema UNICEF-ovom istraživačkom centru Innocenti 2, smrt uzrokovana trudnoćom je vodeći uzrok za djevojčice od 15 do 19 godina, udate ili neudate, širom svijeta.

Biračka prava

Treba istaći da je Slovenija jedna od rijetkih zemalja koja uključuje Rome u upravljanje javnim poslovima na lokalnom nivou. Pored opšteg biračkog prava, pripadnici romske zajednice imaju i posebno biračko pravo u dvadeset opština u kojima su Romi istorijski prisutni, što im omogućava da sami biraju romskog odbornika sa posebnih biračkih spiskova Roma.

Izabrani odbornici učestvuju u rješavanju problema zajednice. Navedena integracija je dobra, ali ostaje činjenica da u dva najveća grada nema takve političke zastupljenosti.

Dosljednom primjenom zakonske regulative potrebno je aktivirati struku i vrlo intenzivno se uhvatiti u koštac s naznačenim problemima sa zajedničkim imeniteljem „integracija“. Neophodno je tražiti rješenja u Sloveniji, prilagođavati ih lokalnim i regionalnim specifičnostima, a prije svega sagledavati pozitivna

iskustva u zemlji i inostranstvu.

Rješenja dakle, nijesu univerzalne prirode i u istim mjerama za sve romske grupe u Sloveniji, ali pri njima, potrebno je voditi računa o istorijskim posebnostima, mjestu porijekla određenog Roma ili grupe, te njihovim osobenostima i lokalnim problemima.

Izvori:

https://www.fvv.um.si/DV2012/zbornik/policijska_dejavnost/Suklje_Banutai.pdf

<https://moja-dolenjska.si/najvec-romov-zivi-v-mariboru-murski-soboti-sledijo-novo-mesto-crnatelj-kocevje/>
https://www.revijasocialnodelo.si/mma/Multikulturalizem_URN_NBN_SI_DOC-IBYQBKWI.pdf/2019012212052998/
<https://www.rtv slo.si/slovenija/romi-kako-iz-labirinta-stereotipov/98728>

https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Sektor-za-predsolsko-vzgojo/Dokumenti-smernice/vrtci_Dodatek_-_ROMI.pdf

<https://repozitorij.uni-lj.si/Dokument.php?id=118957&lang=slv>

<https://mariborinfo.com/novica/slovenija/zgodnje-in-prisilne-poroke-med-romi-se-vedno-prisotne-tudi-v-sloveniji/368382>

https://www.fvv.um.si/DV2012/zbornik/policijska_dejavnost/Suklje_Banutai.pdf

https://www.fvv.um.si/DV2012/zbornik/policijska_dejavnost/Suklje_Banutai.pdf

<https://core.ac.uk/reader/67543440>

Intervju sa Jožekom Horvatom Mucem, predsjednikom Saveza Roma Slovenije

CIN-CG: Kakav je status Roma u Sloveniji?

HORVAT MUC: Romi u Sloveniji imaju status etničke grupe po Ustavu.

CIN-CG: Postoji li razlika u pravima za autohtone Rome i one koji su došli da žive u Sloveniju s prostora bivše Jugoslavije ?

HORVAT MUC: Razlika između tradicionalne romske zajednice u Sloveniji i onih koji su došli iz prostora bivše Jugoslavije je samo u zastupljenosti romske zajednice na lokalnoj koncentraciji (predstavnik Roma u opštinskom savjetu).

CIN-CG: U kojim djelovima Slovenije je najveći procenat Roma?

HORVAT MUC: U Prekmurju.

CIN-CG: Koji je prosječan broj djece u romskoj porodici i žive li u proširenim ili osnovnim porodicama?

HORVAT MUC: Romi žive u romskim naseljima i u urbanim zajednicama. Prosječni broj djece se razlikuje u regijama gdje žive. Broj djece u romskoj porodice je oko dvoje.

CIN-CG: Koji je iznos dječjeg dodatka i da li zavisi od broja djece u porodici?

HORVAT MUC: Iznos dječijeg dodatka zavisi od broja djece u porodici te njihovog uzrasta (školsko dijete, vrtić...) i kreće se u iznosu od 130 do 230 eura.

CIN-CG: Kakav je sistem (obaveznog) obrazovanja?

HORVAT MUC: Vrtić nije obavezan za djecu, dok je osnovna škola obavezna. Od srednje škole pa nadalje - školovanje je stvar ličnog izbora.

CIN-CG: Jesu li mladi Romi zainteresovani za visoko obrazovanje?

HORVAT MUC: Da, taj procenat se iz godine u godinu povećava.

CIN-CG: Šta je finansirano od strane države i koja su im garantovana prava?

HORVAT MUC: Srednjoškolicima i studentima država omogućava stipendije, dječji dodatak, subvencioniranje prehrane i prevoza. Odrasli Romi koji nijesu zaposleni dobivaju socijalnu pomoć od države.

CIN-CG: Kako se stambeno obezbjeđuju?

HORVAT MUC: U romskim naseljima se infrastruktura uređuje iz državnog i opštinskog proračuna. Za kuće pojedinaca brinu Romi sami. Ali u nekim primjerima se mogu dobiti subvencije za uređenje kuća iz opštinskog ili socijalnog proračuna.

CIN-CG: Kako i koliko se čuva romska tradicija i kultura?

HORVAT MUC: Romska tradicija i kultura se čuva preko romskih organizacija i udruženja. Za razvoj romske kulture se preko konkursa mogu dobiti sredstva iz Ministarstva za kulturu i iz opštinskih konkursa.

CIN-CG: Sta bi trebalo popraviti i u kojoj oblasti država trebala promijeniti određena prava?

HORVAT MUC: Prava Roma su u Sloveniji dobro raspoređena i primjenjena. Implementacija tih prava je mnogo puta pod znakom pitanja. Trebalo bi se dodatno unaprjeđivati...

CIN-CG: Da li se mlade Romkinje podstiču na nastavak školovanja, na visoko obrazovanje ili se insistira na ranijem ulasku u brak?

HORVAT MUC: Puno se radi na podsticanju edukacije mladih Romkinja. Zato je broj njih koji studiraju solidan. U tradicionalnoj romskoj zajednici djevojke se udaju sa 25 godina i više. Romi koji dolaze iz bivših republika Jugoslavije imaju drugačije razmišljanje o braku mladih Romkinja.

CIN-CG: Koja je poslednja informacija o ukupnom broju Roma u Sloveniji?

HORVAT MUC: Prema posljednjim podacima ima ih oko 12 hiljada.

